

God middenin de Krimcrisis

Oekraïne is ook religieus een kluwen, al streven de Kerken er oprecht naar eenmaking

- ▶ Godsdienst is in Oekraïne onderdeel van de politieke retoriek
- ▶ Orthodoxie is er diep verdeeld
- ▶ Oecumenisch patriarch wil brokken lijmen

Erik DE SMET

Godsdienst ligt beslist niet aan de basis van het conflict in Oekraïne, maar godsdienst speelt er wel een rol in. Priesters van diverse Kerken waren nadrukkelijk aanwezig op Maidan, het plein in de Oekraïense hoofdstad Kiev waar betogers, aanvankelijk geweldloos, het ontslag van president Viktor Janoekovytsj eisten en dat uiteindelijk ook afdwongen. De twintigjarige Serhiy Nigoyan werd door sluipschutters doodgeschoten terwijl hij op de barricaden een bord droeg met als opschrift: „God spreekt door de stem van het volk.”

Een jarenlang aanslepend conflict in Oekraïne is inmiddels uitgegroeid tot de belangrijkste geopolitieke crisis in het Europa van de eenentwintigste eeuw. Na de vlucht van de Moskouggezinde Janoekovytsj bezetten Russische troepen de Krim, het schiereiland waar een deel van de Russische vloot ligt aangemeerd.

In de oplopende spanning roepen de diverse kerkgemeenschappen in Oekraïne op tot dialoog en vrede. Toch is de religieuze situatie er complex. Van oudsher behoort het land tot de invloedssfeer van de Byzantijnse christenheid, maar het is verdeeld onder drie grote confessionele gemeenschappen. Allereerst is er de Oekraïens-orthodoxe

Kerk van het patriarchaat van Moskou. Die beschouwt zichzelf als de wettige erfgenaam van vorst Vladimir, die zich in 988 bekeerde tot de orthodoxie. Zij staat sterk in de verstedelijkte gebieden in het oosten en het zuiden, waar veel Russen wonen. Opmerkelijk is dat ze de enige orthodoxe Kerk is die canoniek en internationaal wordt erkend.

Met zeven miljoen gelovigen is de Oekraïens-orthodoxe Kerk van het patriarchaat van Kiev de meest omvangrijke gemeenschap. Zij wordt beschouwd als dissident en telt vooral gelovigen in Kiev en in West-Oekraïne. Het patriarchaat ontstond uit een schisma, toen bisschop Filaret zich in 1992 afkeerde van Moskou en de eredienst voortaan in het Oekraïens ging vieren.

„God is niet te vinden in brute macht, maar in de waarheid”

In het uiterste westen van Oekraïne wonen vooral Grieks-katholieken. In 1596-1597 besliste de metropoliet van Kiev de banden met Constantinopel te verbreken en zich tot Rome te wenden. Zijn Kerk verwierf een eigen plaats in de katholieke Kerk, met een eigen eredienst, eigen tradities en kerkrecht. Stalin ontzegde haar in 1946 het bestaansrecht en gebod de gelovigen op te gaan in de orthodoxe Kerk van Moskou. Na de val van het communisme verrees de Grieks-katholieke gemeenschap uit haar as, mede onder impuls van kardinaal Lubomyr Husar, die de zetel in 2005 verplaatste van Lviv naar Kiev. Vandaag telt ze zo'n vier miljoen gelovigen.

Rond Lviv bestaat er ook een kleinschalige rooms-katholieke gemeenschap. Stad en streek waren immers van de zestiende eeuw tot 1939 achtereenvolgens Pools, Oostenrijks en andermaal Pools grondgebied.

De Russische president Poetin vertelde tijdens een persconferentie in Brussel eind januari over „een priester in West-Oekraïne” die de menigte opriep de regering in Kiev omver te werpen „en te verhinderen dat zwarten, Russen en Joden het over ons te zeggen krijgen”. Het was duidelijk dat hij een Grieks-katholieke geestelijke bedoelde.

Kardinaal Lubomyr Husar was echter de eerste om nauwer contact te zoeken met het patriarchaat van Kiev. In december verklaarden alle kerkgemeenschappen samen dat ze zich scharden achter de eisen van de pro-Europese revolutie, maar ook respect eisten voor de ondeelbaarheid van het grondgebied. Het patriarchaat van Kiev toont zich bereid te streven naar eenmaking van de Oekraïense orthodoxen en acht de tijd daarvoor rijp. De oecumenische patriarch van Constantinopel, Bartholomeos, riep begin maart een bijzondere vergadering met de hoogste verantwoordelijken van de orthodoxie samen met die eenmaking op de agenda.

Grootaartsbisschop Sviatoslav Shevchuk, hoofd van de Grieks-katholieke Kerk van Oekraïne, riep in sterke bewoordingen de Verenigde Staten en Groot-Brittannië te hulp om de (Russische) invasie te stoppen: „Wij weten het zeker, God is niet te vinden in brute macht, maar in de waarheid. En die waarheid staat aan de kant van het Oekraïense volk.”

STANDPUNT

Bert CLAERHOUT

Onvoorstelbaar in 2014 en toch dagelijkse realiteit

„ In 2001 verdienden Vlaamse mannen per uur 15 procent meer dan vrouwen. Ruim tien jaar later is dat verschil weliswaar gehalveerd, maar het loonverschil is er nog steeds. Omgerekend in maandloon zou de loonkloof trouwens niet 7, maar 21 procent bedragen. Dat komt onder meer doordat vrouwen meer deeltijds werken, vaker hun loopbaan onderbreken en doorgaans minder leidinggevende functies uitoefenen.

Het 'glazen plafond' en de loonkloof tussen mannen en vrouwen zijn thema's die jaarlijks aan bod komen op de Internationale Vrouwendag op 8 maart. Dat was dit jaar niet anders. Het zijn evenwel niet de enige items die zo'n dag noodzakelijk maken. Fysiek en seksueel geweld op vrouwen blijft wereldwijd een enorm probleem. Recent onderzoek leert dat een op de drie vrouwen in de Europese Unie ooit het slachtoffer was van lichamelijk geweld – al dan niet seksueel. In België is dat 36 procent. Maar liefst 5 procent van de Europese vrouwen is ooit verkracht. Dat maakt voor alle lidstaten een totaal van zowat negen miljoen verkrachte vrouwen. Een ontzettend cijfer.

Ook ons land haalt geen goede scores. We sluiten nauw bij de Europese trend aan en vaak doen we het zelfs

iets slechter. De cijfers over seksuele intimidatie, partnergeweld en stalking bijvoorbeeld liggen enkele procenten hoger dan het Europese gemiddelde. Dat we die cijfers niet in onze officiële statistieken terugvinden, komt doordat de meeste slachtoffers niet bereid zijn te spreken over wat hen is overkomen. Weinigen stappen naar de politie of naar andere instanties, zeker bij partnergeweld of als de dader een familielid of een bekende is. Alleen geweld door vreemden wordt sneller aangegeven. Volgens Marijke Weewauters, diensthoofd van het Steunpunt Geweld op Vrouwen, is het nochtans belangrijk dat slachtoffers aangifte doen. Zowel om herhaling van het geweld te voorkomen als om een daadwerkelijke gedragsverandering te bewerkstelligen.

Ook buiten Europa is de situatie van vele vrouwen weinig rooskleurig. India kwam de afgelopen jaren meermaals in het nieuws door (groeps) verkrachtingen. Een ander probleemgebied is de Arabische wereld. Begin deze maand stelde de Egyptische arts en schrijfster Shereen el Feki in de Antwerpse boekhandel De Groene Waterman haar boek *Seks en de citadel* voor. Daarin doet ze onderzoek naar de gevolgen van de Arabische Lente voor de seksuele gewoonten en de situatie van de vrouw in Egypte. Ze vertelt onder meer over een recent onderzoek onder jonge vrouwen waarin die vrijwel allemaal bekenen dat ze in het dagelijkse leven om de haverklap met ongewenste intimiteiten worden geconfronteerd. Vooral duidelijk herkenbare minderheden zoals Sudanese vluchtelingen, Aziatische gastarbeidsters en westerse toeristen, zijn kwetsbaar. Aanranders voelen zich daarbij vaak aangespoord door stereotypen over op seks gerichte buitenlandse vrouwen.

Voorts blijkt dat genitale besnijdenis bij vrouwen in Egypte nog steeds heel gebruikelijk is. Zowat 90 procent van de Egyptische vrouwen jonger dan vijftig zou genitaal verminkt zijn. Volgens Shereen el Feki wordt de beslissing daartoe bijna uitsluitend door moeders en grootmoeders genomen. Ook al spraken diverse geestelijke leiders – zowel islamitische als christelijke – zich al herhaaldelijk uit tegen genitale besnijdenis, voor velen blijft dat gebruik een door God gegeven plicht om het lichaam en de geest van de vrouw te beschermen. Tegenstanders worden daarbij vaak verweten dat ze de spreekbuis zijn van een regime dat zich aan het Westen heeft verpand en niets anders beoogt dan de traditionele waarden te ondermijnen.

Het blijft wraakroepend dat het elementaire recht van vrouwen op fysieke en mentale integriteit anno 2014 wereldwijd niet wordt gerespecteerd. Wat sommigen op basis van het westerse straatbeeld ook mogen geloven, een gelijkberechtiging van man en vrouw lijkt nog eeuwen ver van ons verwijderd. ”

Iconen als schild, in het hart van het politieke geweld in Oekraïne. © Belga Image